

Acteurs oefenen met studenten: leren door beleven

Hoe sluit je zo goed mogelijk aan bij de belevingswereld van cliënten? En hoe communiceer je nog beter met je nieuwe collega's? De studenten Waarde-vol Onderwijs® oefenden dit met trainingsacteurs van Ervarea. Barbara Oppelaar vertelt er meer over.

Wat is de rol van Ervarea bij het project Waarde-vol Onderwijs®?

“We zeggen altijd tegen studenten: beschouw ons als een soort *flight simulator*. Je kunt met ons je vaardigheden oefenen, voordat je ze in de praktijk gaat inzetten. Dit gebeurt altijd op een veilige, laagdrempelige en interactieve manier. We zijn er namelijk van overtuigd dat het leerrendement het grootst is als studenten zich op hun gemak voelen.”

Hoe is Ervarea betrokken geraakt bij het project Radicale Vernieuwing - Waarde-vol Onderwijs?

“Via projectleider Mieke Hollander, die we al langer kenden. Het project sprak ons direct aan. Niet alleen het streven om het zorg- en welzijn onderwijs te hervormen, maar ook de manier waarop dat gebeurt: afstemmend op wat de praktijk vraagt. Dit pas goed bij de improviserende manier waarop we zelf graag werken.”

Wat hebben jullie tot nu toe gedaan in het traject Waarde-vol Onderwijs?

“Bij de introductiedag van de studenten hebben we een aantal praktijkscènes gespeeld. Bijvoorbeeld over een bewoner die nieuw is op de afdeling. Studenten deden bovendien wat korte opdrachten om kennis te maken met onze werkwijze.

In de maand erop zijn er twee try-outs geweest bij [Vlietstede](#) en [Rustoord](#). Daar hebben we gewerkt met medewerkers die de studenten begeleiden. Doel was om hen te informeren over de visie achter Radicale Vernieuwing – Waarde-vol Onderwijs.”

Met wat voor werkvormen deden jullie dat?

“Verschillende. Zo hebben we een oefening gedaan, waarbij medewerkers zo snel mogelijk op drie vragen een fout antwoord moesten geven in het hoofd. Bijvoorbeeld: wat is de hoofdstad van Frankrijk? Dan merken mensen hoe lastig het is om niet meteen ‘Parijs’ te denken.

Deze oefening maakt duidelijk hoe moeilijk mensen het doorgaans vinden om buiten de vaste kaders te denken – iets wat het project Waarde-vol Onderwijs juist beoogt. Iets op een wezenlijk andere manier bekijken of aanpakken is ontzettend ingewikkeld.”

Kun je nog een voorbeeld geven?

“Zeker. Medewerkers deden in tweetallen de oefening *zorgen voor-zorgen dat*. Hierbij neemt medewerker A iets in het hoofd wat ze graag wil – bijvoorbeeld haar telefoon checken. Medewerker B heeft de taak dit voor haar mogelijk te maken. Wat je dan vaak ziet gebeuren, is dat B de telefoon voor A gaat pakken – *zorgen voor dus*. Maar in de ouderenzorg willen we de beweging maken naar *zorgen dat*. Wat kun je dan doen om A te ondersteunen bij het checken van haar telefoon, zonder dit van haar over te nemen? Daarover gingen we in gesprek.”

Jullie zijn ook in het reguliere onderwijsprogramma aan de slag gegaan?

“Klopt. Eerst inventariseerden de docenten van mboRijnland waar de behoeften van de studenten liggen. Hieruit kwam naar voren dat studenten willen leren om nog beter te communiceren met cliënten én met collega’s. Zij blijken het best lastig te vinden om goed te reageren op het ‘onbegrepen gedrag’ van mensen met een cognitieve stoornis, zoals dementie. Verder merken ze op de werkvloer dat er wat taakonduidelijkheid is, dat het voor hun begeleiders niet duidelijk is welke handelingen ze wel en niet mogen doen.”

Hoe hebben jullie het eerste thema uitgewerkt?

“We zijn met studenten in gesprek gegaan over vragen als: Wat is onbegrepen gedrag? Waardoor wordt het veroorzaakt? Hoe kun je er goed mee omgaan? Dit deden we aan de hand van praktijkvoorbeelden. Ik heb toegelicht dat onbegrepen gedrag vaak uitgelegd wordt als zijnde ‘agressie’. Wat wij agressie noemen, blijkt bij mensen met een beschadigd brein echter meestal voort te komen uit een gevoel van onveiligheid. Stel, ze zijn altijd gewend om zich in een bepaalde volgorde aan te kleden. Als jij van die volgorde afwijkt, raken ze in de war en gaan ze zichzelf verdedigen. Dat kan agressief overkomen, maar is het dus eigenlijk niet. Het is een kwestie van actie-reactie: de menselijke verdedigingsmechanismen gaan aan... vechten, vluchten en bevriezen. Vervolgens hebben we nagedacht over hoe je de cliënt in z’n gevoel erkent. Dan zal hij namelijk minder onveiligheid ervaren.”

Hoe kun je aansluiten bij dat gevoel?

“Soms in woorden: ‘Ik snap wel dat u boos bent’. Maar vaak werkt het bij een cliënt met een beschadigd brein beter om non-verbaal contact te maken, bijvoorbeeld door je hand op zijn arm te leggen. Belangrijk is wel dat je goed aansluit bij iemands biografie en persoonlijkheid. Er zijn ook mensen die er helemaal niet van houden dat je ze aanraakt. Als je dit weet, kun je er rekening mee houden. Je kunt dan bijvoorbeeld proberen de cliënt af te leiden, waardoor de boosheid dikwijls ook zakt.”

Hoe werkten jullie aan het thema ‘communiceren met collega’s’?

“Vooral door studenten te laten oefenen met spiegelen, reflecteren en feedback. Bij spiegelen is het uitgangspunt: je zaait wat je oogst. Stel, een collega doet iets. Jij reageert daarop. Uit de reactie van de collega kun je vervolgens afleiden hoe jouw gedrag is overgekomen. Mijn collega Jacqueline Vergeer speelde steeds de collega; studenten konden verschillende situaties met haar oefenen. Vervolgens gaven ze elkaar tips. Wat ging goed, wat kon beter? Zou je de situatie ook anders kunnen aanpakken? Aan de hand van gerichte vragen, konden studenten

hierop reflecteren.”

Hoe hebben de studenten geoefend met feedback?

“Eerst zijn we ingegaan op belangrijke feedbackregels: geef een ik-boodschap, beschrijf wat je feitelijk ziet en welk gevoel dit je geeft. Daarna gingen de studenten oefenen.

We merken trouwens altijd dat feedback een lastig onderwerp is. In een oefensituatie durf je misschien wel te zeggen dat je ziet dat werkbegeleiders tegenstrijdige opdrachten geven en dat dit je het gevoel geeft dat ze zich niet voldoende voorbereid hebben op jouw komst. Maar ‘in het echt’ blijkt dit moeilijk. Mensen die feedback gaan geven, zijn vaak bang voor de reactie van de ander. En mensen die feedback krijgen, ervaren het dikwijls als kritiek. Daarom is het zo belangrijk om met feedback te oefenen.”

Hoe waren de reacties van studenten?

“Enorm positief! Wat opvalt aan deze groep studenten, is dat ze ontzettend gemotiveerd zijn. Je merkt echt dat ze vol overtuiging voor Waarde-vol Onderwijs hebben gekozen.”

Wat hoop je dat het onderwijshervormingsproject Waarde-vol Onderwijs uiteindelijk teweegbrengt?

“Betere verpleeghuiszorg! Ik hoop dat mensen zó worden opgeleid, dat hun kennis en vaardigheden beter aansluiten bij wat in de ouderenzorg nodig is. Eerst in de regio Leiden, maar daarna ook elders. Ik hoop dus op een sneeuwbal-effect.”

Femke van den Berg (Bureau Bisontekst)

